

„Non-response bias“ ve studiích zdravotního stavu; Jak se liší respondenti a non-respondenti v šetření EHES 2014?

Lustigová M¹, Čapková N¹

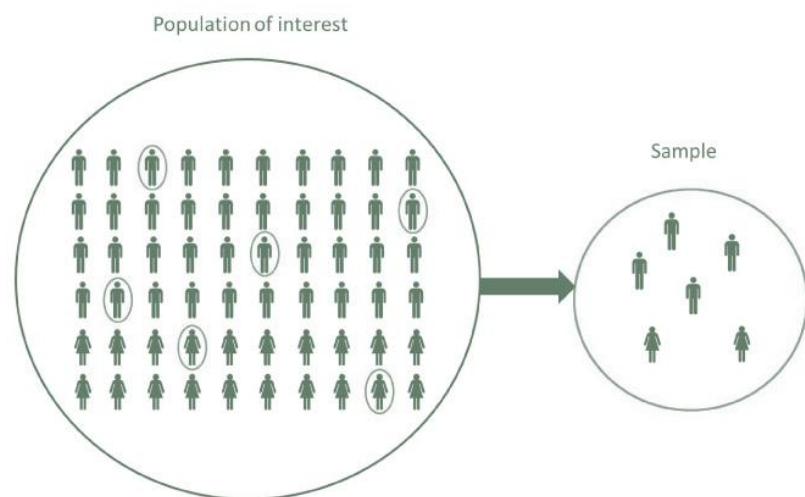
1 Státní zdravotní ústav

22. konference Zdraví a životní prostředí, Milovy 2017

Struktura prezentace

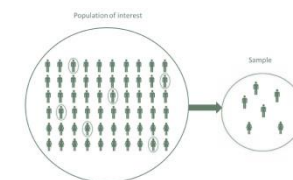
- Míra response a „Non-response bias“ ve studiích zdravotního stavu
- Studie EHIS a EHES 2014
  - Organizace a metodika sběru dat
- Jak se liší respondenti a non-respondenti v šetření EHES 2014?
  - Míra participace různých populačních skupin
  - Rozdíly ve zdravotním stavu respondentů a non-respondentů

Míra respondence a „Non-response bias“ ve studiích

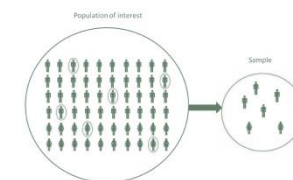
Validita studií/výběrových šetření

- „Response jeden z hlavních faktorů ovlivňující validitu epidemiologických studií“
- Kvalita dat a možnost zobecnění výběrových šetření na zdrojovou/studovanou populaci ovlivňuje:
  - Náhodný výběr (studie na bázi pravděpodobnostního výběru)
  - Výběr studované populace (opora výběru)
  - Míra response
- Odpovídají získané výsledky (vzorek populace) zdrojové/studované populaci?

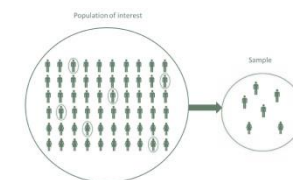
Míra response vs. non-response bias

- Obecně klesá ochota jedinců účastnit se výběrových šetření/studií.
- **Neexistuje prokázaná nejnižší akceptovatelná míra response.**
- 60% response byla brána jako minimum (práh) akceptovatelnosti studie [3]
- Empirické odhady, ale dnes ukazují, že míra response tak silně nesouvisí s kvalitou a reprezentativností studie, jak se dříve předpokládalo. [3]
- S reprezentativností studie více souvisí to, do jaké míry se respondenti liší od studované/zdrojové populace (tzn. non-response bias).
- Non-response bias je dnes považován za stěžejní pro hodnocení reprezentativnosti studie!
  - Nástroj pro stanovení limitů studie
  - Odhad je mnohem náročnější, než např. výpočet míry response.
  - Vyžaduje plánování dopředu, nelze řešit ex post.

Jak se zjistit non-response bias?

- Porovnání vzorku s externím datovým zdrojem – porovnání demografických charakteristik našeho vzorku a zdrojové populace (např. data ČSÚ). Metoda však neumožňuje porovnat rozdíly v parametrech, které nás zajímají.
- Porovnání okamžitých a pozdních respondentů – předpoklad, že "pozdní" respondent má podobné charakteristiky jako non-respondent.
- Dotazník pro non-respondenty
- **Analýza dat využívající informace o jedincích vybraných k účasti do studie** (např. z registru máme informace o jedincích studované populace)
  - Odhad míry response v různých skupinách (podle pohlaví, věku, vzdělání, rodinného stavu apod.)

Studie EHIS a EHES 2014

Organizace EHIS & EHES 2014 v Česku

- Provedením šetření EHIS pověřen **ÚZIS ČR** jako hlavní koordinátor aktivit.
- Vzhledem k tomu, že ÚZIS ČR nedisponuje vlastní tazatelskou sítí, byla navázána spolupráce s **Českým statistickým úřadem (ČSÚ)**, který má profesionální a stabilní tazatelskou síť k provádění šetření v domácnostech.
- Na šetření navázala studie EHES pro osoby ve věku 25–64 let, realizovaná **SZÚ**

- Metodický garant
- Překlad dotazníku, tvorba pokynů
- Tvorba elektronického dotazníku
- Nastavení kontrol
- Školení tazatelů
- Kontrola dat, jejich transformace, předání Eurostatu
- Analýza a diseminace dat

ÚZIS

- Tvorba a testování elektronického dotazníku, tvorba pokynů
- Školení tazatelů
- Výběr respondentů v terénu a jejich oslovení
- Provádění rozhovorů, sběr dat
- Monitoring terénu
- Kontroly dat, dopočty, výpočet vah
- Oslovení respondentů pro EHES

ČSÚ

- Příprava terénu na EHES, školení pracovníků
- Školení tazatelů
- Oslovení respondentů pro EHES
- Zajištění vyšetření, sběr dat
- Zpracování dat

SZÚ

Výběr respondentů EHIS & EHES 2014

- Spolupráce s tazatelskou sítí ČSÚ – specifický postup výběru
- Do šetření byly zahrnuty domácnosti, které se účastnily 5.vlny Integrovaného šetření v domácnostech, v každé domácnosti byla vybrána 1 osoba a oslovena k účasti na šetření EHIS
- Do šetření **EHIS** bylo vybráno **9 561 respondentů** (starších 15 let).
- Rozhovory se podařilo uskutečnit s **6 737 respondenty**. Míra účasti činila 70 % (čistá response pak byla 72 %).
- Vyšetření EHES bylo zaměřeno na věkovou kategorii 25–64 let.
- K lékařskému vyšetření byli **EHES** pozváni všichni respondenti šetření EHIS ve věku 25–64 let (celkem **3 850 osob**).
- Na vyšetření se však dostavilo **1 220 osob** (response EHES byla 31,7 %).
- Unikátní informace o non-respondentech (zdravotní dotazník EHIS)!

Osloveno 9561
respondentů
(ve věku 15+)

EHIS se
zúčastnilo
6737 osob
(70 %)

Na EHES
pozváno 3850
osob
(25–64 let)

EHES se
zúčastnilo 1220
osob

Jak se liší respondenti a non-respondenti v šetření EHEJ 2014?

Analýza rozdílů mezi respondenty a non-respondenty

- Rozdíly ve vybraných charakteristikách mezi respondenty a non-respondenty byly testovány pomocí
  - χ^2 -testu nezávislosti,
  - binární logistické regrese (adjustované pro věk a pohlaví).
- Míra participace různých populačních skupin
  - (pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, ekonomická aktivita, stupeň urbanizace, příjem domácnosti)
- Rozdíly ve zdravotním stavu respondentů a non-respondentů
  - (subjektivní hodnocení zdraví, GALI – prevalence dlouhodobých onemocnění, prevalence vybraných onemocnění)

Míra participace ve studii EHES a odhad poměru šancí účastnit se studie EHES

OR vyjadřuje, kolikrát je pro danou kategorii vyšší šance účastnit se EHES v porovnání s referenční kategorií (OR=1)

OR adjustovány na věk a pohlaví

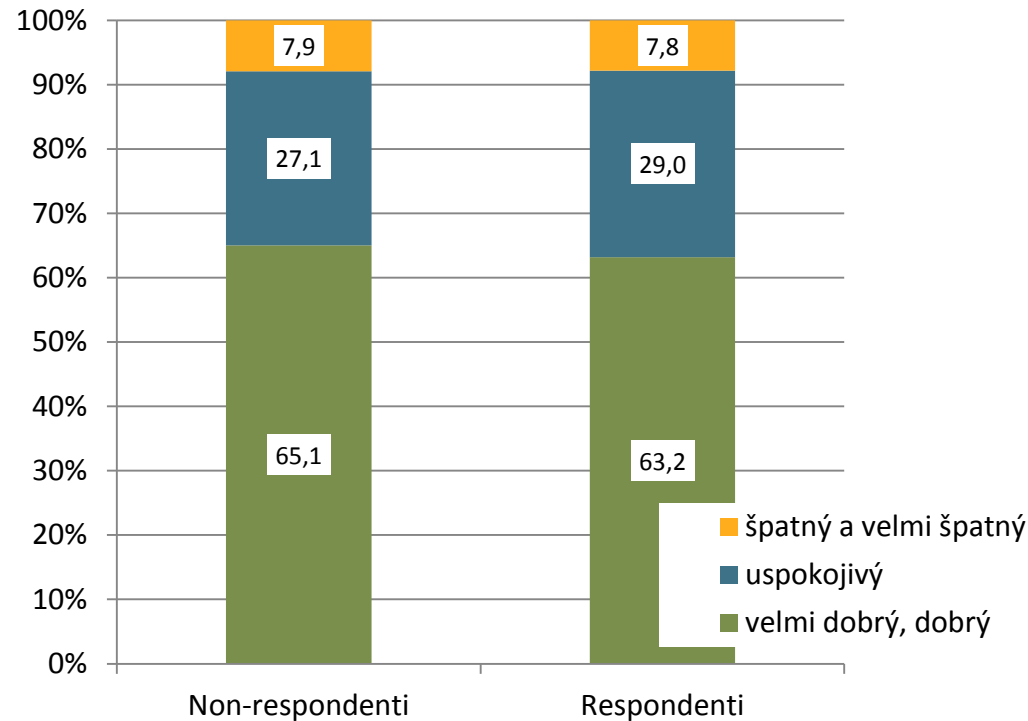
Dále testována ekonomická aktivita, rozdíly mezi kategoriemi nebyly statisticky významné

Proměnná	Kategorie	n	Response (%)	Poměr šancí (OR)	sign.
Celkem	EHES respondent	1220	31,7		
Věk	25–34	241	31,6	1	
	35–44	296	31,1	0,97	0,757
	45–54	262	33,0	1,05	0,633
	55–64	421	31,4	0,98	0,808
Pohlaví	Muži	488	28,0	1	
	Ženy	732	34,7	1,36	<0,001
Rodinný stav	Svobodný/á	245	28,8	1,12	0,262
	Ženatý/vdaná	704	33,1	2,31	0,021
	Ovdovělý/á	49	26,2	1	
	Rozvedený/á	222	32,3	1,84	0,066
Vzdělání	Základní	74	24,3	1	
	Středoškolské bez maturity	430	28,1	1,32	0,058
	Středoškolské s maturitou	465	34,5	1,73	<0,001
	Vysokoškolské	251	37,7	2,04	<0,001
Stupeň urbanizace	Hustě obydlená oblast	334	35,5	1,43	<0,001
	Středně obydlená oblast	448	33,7	1,32	0,001
	Řídce obydlená oblast	438	27,8	1	
Příjem domácnosti kvintily	1. kvintil	256	30,6	1	
	2. kvintil	277	33,1	1,15	0,178
	3. kvintil	231	32,6	1,14	0,245
	4. kvintil	216	30,5	1,04	0,718
	5. kvintil	220	34,2	1,26	0,042

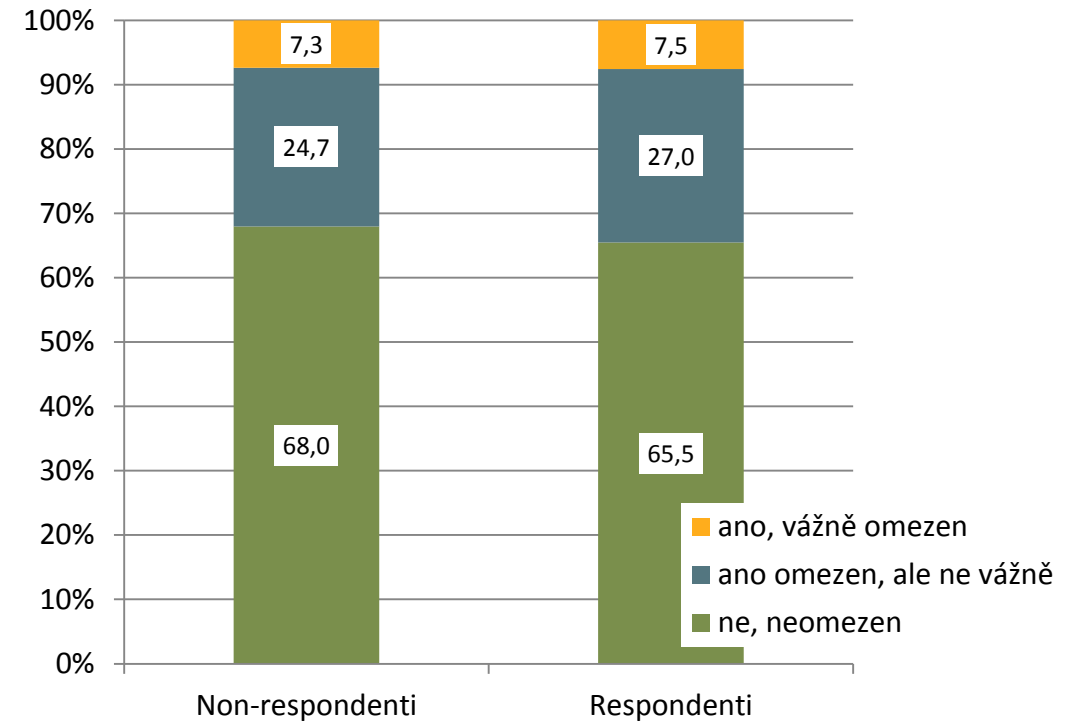
Zdravotní stav respondentů a non-respondentů studie EHES

Subjektivní hodnocení zdraví
Zdravotní stav:

$\chi^2(2)=1,21$; *p*-hodnota=0,545

Prevalence dlouhodobého omezení
činností (GALI ukazatel)
Dlouhodobé omezení:

$\chi^2(2)=2,53$; *p*-hodnota=0,281

Celoživotní prevalence vybraných nemocí mezi respondenty a non-respondenty

Prevalence řady onemocnění bez
signifikantních rozdílů mezi respondenty
a non-respondenty.

U některých (artróza, problémy s
bederní páteří, inkontinence, problémy
s ledvinami, úzkost, štítná žláza) však
zjištěn vyšší výskyt mezi respondenty.

Celoživotní prevalence (%)	Respondenti	Non-respondenti	sign.<0,01
Astma	6,7	4,9	0,031
CHOPN	3,7	2,2	0,010
Infarkt	1,2	1,9	0,152
ICHS	2,1	2,2	0,700
Hypertenze	22,6	23,2	0,710
Cholesterol	15,7	14,2	0,206
Mozková mrtvice	1,3	1,0	0,371
Artróza	13,3	8,8	<0,001
Artritida	5,2	4,2	0,155
Bederní páteř	23,7	20,0	0,009
Krční páteř	14,8	12,0	0,014
Diabetes	5,5	6,4	0,299
Alergie	18,3	13,3	0,014
Jaterní cirhóza	0,7	0,2	0,040
Migréna	6,7	6,3	0,600
Inkontinence	3,4	1,9	0,006
Problémy s ledvinami	5,2	2,7	<0,001
Deprese	6,1	5,3	0,302
Úzkost	9,3	5,8	<0,001
Štítná žláza	11,3	8,2	0,002
Osteoporóza	2,9	1,8	0,031

Reference

1. Žejglicová K, Malý M, Kratěnová J. Respondence a non-respondence v šetření zdravotního stavu české populace (výsledky studie HELEN). *Hygiena* 2008;53:40–47
2. Volken T. Second-stage non-respondence in the Swiss health survey: determinants and bias in outcomes. *MBJ Public Health* 2013;13:167
3. Johnson TP, Wislar, JS. Response rates and Nonresponse Errors in Surveys. *JAMA* 2012;17:1805–1806.
4. Čapková N a kol. Zdravotní stav české populace – výsledky studie EHEJ. SZÚ Praha, 2016. ISBN 978-80-7071-356-3.
5. Maitland A, Lin A, Cantor D et al. A nonresponse bias analysis of the Health Information National Trends Survey (HINTS). *Journal of Health Communication* 2017;22:545–553.

Děkuji za pozornost

Vyšší míra participace byla zjištěna u žen, u vzdělanější části populace a v aglomeracích a městech.

Zdravotní stav (na základě SRH, GALI) respondentů a non-respondentů studie EHES lze považovat za srovnatelný.

Prevalence některých onemocnění vyšší u respondentů – nadhodnocení prevalence?

<http://www.szu.cz/ehes>

michala.lustigova@szu.cz

